

SFPA
Slovak Foreign Policy Association

XX. ročník Hodnotiacej konferencie zahraničnej a európskej politiky SR

špeciál portálu *zahranicnapolitika.sk*

Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku v spolupráci s Ministerstvom zahraničných vecí a európskych záležitostí SR usporiadalo v poradí už 20. ročník Hodnotiacej konferencie zahraničnej a európskej politiky SR. Unikátna platforma poskytla priestor na diskusiu zahraničnopolitickej komunity o slovenskej, európskej aj svetovej politike. Sme radi, že aj tento rok sem zavítali prezidentka Zuzana Čaputová, predseda vlády Eduard Heger, minister zahraničných vecí a európskych záležitostí Ivan Korčok, minister obrany Jaroslav Naď, štátni tajomníci, ako aj poslanci NR SR. Do živej diskusie sa zapojili predstavitelia rezortu diplomacie a významní zástupcovia slovenského mimovládneho sektora a akademickej obce.

Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku bola založená v auguste 1993 ako otvorené nestranícke diskusné fórum o medzinárodných otázkach a zahraničnej politike slovenskej republiky. Jej hlavným cieľom je poskytovať priestor na otvorenú výmenu názorov o zahraničnej politike, na čo využíva svoje výskumné programy. Je dobrovoľným združením fyzických a právnických osôb zaujímajúcich sa o oblasť zahraničnej politiky.

Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku, n.o. vzniklo transformáciou Slovenského inštitútu medzinárodných štúdií, ktorý bol príspevkovou organizáciou ministerstva zahraničných vecí. Výskumné centrum poskytuje nasledovné všeobecne prospešné služby:

- vypracúva nezávislé odborné analýzy kľúčových otázok medzinárodných vzťahov a zahraničnej politiky Slovenskej republiky;
- vydáva odborné periodické i neperiodické publikácie, ktoré slúžia na prehĺbenie poznania v oblasti medzinárodných vzťahov a zahraničnej politiky SR a slúžia ako zdroj kvalitných informácií pre odbornú a laickú verejnosť;
- organizuje odborné podujatia a podieľa sa na medzinárodnej vedeckej spolupráci v oblasti výskumu medzinárodných vzťahov a bezpečnosti;
- prispieva k skvalitneniu odbornej diskusie o medzinárodných vzťahoch a zahraničnej politike slovenskej republiky;
- vytvára priaznivé prostredie na rast novej generácie slovenských odborníkov v oblasti medzinárodných vzťahov;
- podnecuje širší záujem občanov slovenskej republiky o dianie vo svete, hlbšie pochopenie významu zahraničnej politiky a jej prepojenia s domácou politikou.

ZP

Webový portál zahrancnapolitika.sk je jediným online portálom na Slovensku, ktorý dlhodobo zverejňuje populárno-odborné články zamerané na zahraničnú politiku Slovenskej republiky a na aktuálne zahraničnopolitické témy vo svete. Unikátny je v tom, že jeho obsah netvoria primárne novinári, ale analytici a akademici. Odborné témy podáva spôsobom, ktorý je pochopiteľný a blízky nielen expertom, ale aj laickej verejnosti.

Brožúrku zostavila Eva Mihočková, šéfredaktorka portálu Zahraničná politika. Autorom textu *Vakcinácia slovenskej diplomacie v roku 2021* je Pavol Demeš.

Vakcinácia slovenskej diplomacie v roku 2021

Zahraničnú politiku Slovenska v uplynulom roku rámcovovala najmä pretrvávajúca koronakríza, nárast súperenia veľmocí, zostrenie vzťahov Západu s Ruskom a značná vnútropolitická rozháranosť, v dôsledku ktorej aj šéf diplomacie Ivan Korčok podal v marci demisiu a v apríli sa opäť vrátil do úradu.

Napriek viacerým náročným výzvam patrila oblasť zahraničnej politiky medzi pomerne úspešné a profesionálne zvládnuté, o čom svedčia viaceré domáce i medzinárodné hodnotenia.

Smerovanie a rámce našej zahraničnej politiky

Za kľúčovú udalosť roka možno označiť prijatie nových strategických dokumentov, ktoré majú dopad na ďalšie formovanie a výkon našej zahraničnej politiky. Koncom januára 2021 boli v Národnej rade SR po dlhoročných a rozporuplných diskusiách prijaté dva zásadné dokumenty – *Obranná stratégia SR* (gestorom bol rezort obrany) a *Bezpečnostná stratégia SR* (gestorom bol rezort zahraničia).

Tieto dokumenty určujú základné prístupy štátu k zabezpečeniu svojej obrany a bezpečnosti, ktoré sa realizujú v rámci nášho členstva v NATO a EÚ. Prijatie oboch stratégií sa udialo v čase, kedy sa globálna bezpečnosť vo viacerých ohľadoch zhoršila, čo má priamy dosah na bezpečnosť a odolnosť SR. Hrozby a výzvy, ktorým čelíme, sú podľa nich čoraz zložitejšie, previazanejšie, bez-

prostrednejšie a majú väčšie dopady na našu bezpečnosť.

Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR (MZVaEZ) prehľadilo spoluprácu s expertnou komunitou z mimovládneho, akademického a mediálneho prostredia pri organizovaní rôznych podujatí, tvorbe strategických dokumentov a pri naštartovaní nových formátov: *Hlboká Online*, *Fakty z Hlbokej*, *Letná škola Štefana Osuského* a *Analytické dni Svetoslava Bombika*. Oblasť verejnej diplomacie, strategickej komunikácie a boj s hybridnými hrozbami postupne naberalú na význame v rámci celého rezortu.

V uplynulom roku došlo k akcelerácii kultúrnej, obchodnej a inovačnej diplomacie, k čomu dopomohla aj svetová výstava EXPO v Dubaji, kam smerovalo viacero našich delegácií.

Osobitnú zmienku si zaslúži séria spomienkových podujatí pri príležitosti 100. výročia narodenia najznámejšieho Slováka vo svete Alexandra Dubčeka.

Hodnotový rámec zahraničnej politiky

O našom ukotvení v západných štruktúrach a dodržiavaní demokratických pravidiel panovala na úrovni vládnej zostavy zhoda. Slovenská diplomacia sa jasne vymedzovala voči porušovaniu základných ľudských práv a politických slobôd v rôznych častiach sveta. Robila tak nielen v rámci nášho členstva v multilaterálnych organizáciách, ale aj individuálne.

Obzvlášť sa to prejavilo vo vzťahu k vývoju v Bielorusku, Rusku a Číne. Slovensko sa snažilo významnejšie pomáhať ťažko skúšanej Ukrajine a oživilo vzťahy s krajinami južného Kaukazu.

V decembri sa Slovensko zúčastnilo na online *Samite za demokraciu*, ktorý zvolal nový americký prezident Joe Biden ako odpoveď na zhoršujúcu sa politickú situáciu vo svete, krízu demokracie a nárast autoritárskych tendencií.

Prezidentka Zuzana Čaputová na podujatí prezentovala tri oblasti, v ktorých by Slovensko malo do nadchádzajúceho hodnotiaceho samitu v decembri 2022 dosiahnuť pokrok: 1. Presadzovanie slobody médií a zabránenie manipulácie s informáciami; 2. Boj proti korupcii; 3. Podpora a upevnenie participatívnej demokracie za účasti občianskej spoločnosti a rešpektovanie ľudských práv.

Na MZVaEZ vznikol v uplynulom roku nový post veľvyslanca s osobitným poslaním pre ľudské práva, na ktorý minister Korčok vymenoval skúseného diplomata Petra Buriana. Rezort zahraničia venoval v roku 2021 nebyvalú pozornosť aj postaveniu žien v diplomacii. Štátna tajomníčka Ingrid Brocková stála na čele tímu, ktorý zorganizoval Týždeň žien v diplomacii.

Popri týchto pozitívnych trendoch uplynulý rok ukázal aj pretrvávajúcu krehkosť podpory liberálnej demokracie a nášho medzinárodného postavenia. Sociologické sondy odhalili, že slovenská verejnosť je ľahko manipulovateľná kritikmi Západu a jeho hodnôt, že je zraniteľná konšpiračnými teóriami a propagandou proti EÚ, USA a NATO a prokremeľské videnie sveta stále nachádza pomerne širokú odozvu.

Tieto postoje verejnosti sa snažilo využiť na zvýšenie svojej podpory niekoľko politických strán (parlamentných i mimoparlamentných) a politikov (vrátane „politického skokana roka“, poslanca a bývalého premiéra Roberta Fica, ktorý sa rétorikou občas posúval až ku krajnej pravici).

Boj s pandémiou

Optimistické predpovede o zvládnutí pandémie Covid-19 a naštartovaní „normálneho“ života na Slovensku a v Európe v roku 2021 sa nenaplnili. Druhá a tretia vlna ochorenia mali na ekonomický a sociálny život Európanov devastačný účinok a vyžiadali si veľké obete na životoch.

Hoci vedci a farmaceutické spoločnosti v USA a EÚ vyvinuli účinné vakcíny proti novému koronavírusu bezprecedentne rýchlo, ich aplikácia narazila na množstvo bariér. Slovensko patrilo medzi krajiny EÚ, kde boli obete pandémie naj-

väčšie a dôvera ľudí v očkovanie najnižšia. Navyše manažment pandémie zasiahol a polarizoval aj našu politickú a občiansku scénu a mal dopad na výrazný pokles dôvery ľudí v štát a jeho predstaviteľov.

Slovenská diplomacia sa snažila v rámci svojich kompetencií prispievať k zvládaniu pandémie organizovaním medzinárodných rokovaní (vrátane Plánu obnovy a odolnosti, boja s klimatickou krízou), získavaním vakcín, rokovaniami o režime na hraniciach a informovaním našich občanov. Najvýraznejšou diplomatickou tvárou v tejto oblasti bol štátny tajomník Martin Klus.

Anabáza okolo dovozu neregistrovanej ruskej vakcíny Sputnik V 1. marca 2021 z osobného rozhodnutia premiéra Igora Matoviča vyvolala vládnu krízu a spôsobila politické zemetrasenie. Na protest proti tomuto kroku, ktorý nebol koordinovaný s našou diplomaciou, podal 24. marca demisiu aj minister Korčok. Napokon sa po zmene na poste premiéra rozhodol v apríli znova sa ujať funkcie vo vláde vedenej dovtedajším ministrom financií Eduardom Hegerom.

Igor Matovič už vo funkcii ministra financií pokračoval v podnikaní svojvoľných krokov spojených s vakcinou Sputnik V. Svojimi bizarnými cestami do Moskvy a Budapešti sa dopustil hrubého porušenia diplomatických pravidiel, za čo si vyslúžil verejnú kritiku zo strany súčasných ako aj bývalých diplomatov, čo nemá v dejinách nášho štátu obdobu.

Regionálny aktér

Slovensko sa v uplynulom období snažilo hľadať rovnováhu medzi efektívnym využívaním regionálnych formátov, najmä Vyšehradskej štvorky a Slavkovského formátu (Česko, Slovensko a Rakúsko)

a obhajobou vlastných záujmov. Dalo pritom jasne najavo, že EÚ je naša prioritná voľba a regionálne zoskupenia sú síce dôležitým, ale doplnkovým aspektom.

V rámci bilaterálnych vzťahov bolo zrejme proaktívnejšie vystupovanie našej diplomacie voči Orbánovmu Maďarsku. Ide o dôležitú a citlivú reláciu, ktorej súčasťou je odlišná interpretácia dejín, menšinová problematika i úcta k štátnej suverenite a európskym hodnotám.

Minister Korčok absolvoval v uplynulom roku turné po štátoch západného Balkánu, aby tam oživil náš záväzok a podporu plnenia kritérií v procese ich integrácie do EÚ.

Návšteva návštev – pápež František

Aj napriek pandemickým reštrikciám zavítal v septembri na štvordňovú oficiálnu a pastoračnú návštevu Slovenska pápež František. Stretol sa počas nej s najvyššími štátnymi a cirkevnými predstaviteľmi a na verejných podujatiach v Bratislave, Prešove, Košiciach a Šaštine-Strážach aj s občanmi. Jeho návšteva bola široko medializovaná domácimi i svetovými médiami.

Výhľad na rok 2022

Na slovenskú zahraničnú politiku bude mať vplyv predovšetkým nepredvídateľný

vývoj domácej politiky, vývoj v rozkolísaných medzinárodných vzťahoch a zvládanie pandémie na domácej i medzinárodnej úrovni.

Do popredia sa nesporne budú dostávať otázky bezpečnosti, čo ukazuje aktuálny vývoj na východ od nás, rokovania

medzi Ruskom, USA a NATO, ako aj vývoj v indo-pacifckej oblasti, kam sa vo veľkej miere presúva geopolitika.

Slovensko ešte nezažilo takú rozdrobenosť a prepád dôvery v správu vecí verejných, s akými vstupuje do posledného roku svojej tretej dekády. Na pleciach vlády poznačenej vnútrokoalícnymi spormi a ostrými stretmi s opozíciou (požadujúcou jej demisiu) ležia v čase boja s pandemiou zásadné domáce reformy a napĺňanie Plánu obnovy a odolnosti, prepojeného na EÚ.

Slovensko zažíva začiatkom roka 2022 nebývalú skúšku jeho zahraničnopolitickej orientácie. Vášnivá debata spojená s obrannou dohodou s USA rozkmitala tézy o jasnom ukotvení nášho štátu a má potenciál naďalej rozdúchávať vášne a štiepiť domácu politickú scénu.

Európska únia vstupuje do veľkej éry zelenej a digitálnej revolúcie

Nový koncept „strategickej európskej suverenity“ najlepšie vystihuje ambície Európskej únie do budúcnosti. Únia chce získať nové sebavedomie a väčšiu nezávislosť od tretích krajín prostredníctvom zelenej, obrannej i digitálnej transformácie.

Rok 2021 bol výrazne poznačený pandémiou koronavírusu aj na európskej úrovni. Brusel sa boril s kontraktami na vakcíny, spoločnými covid-pasmi i záchranným plánom na naštartovanie a reformovanie európskych ekonomík. Zároveň však napredovali práce na zásadných transformáciách, ktoré do značnej miery zmenia spôsob fungovania viacerých hospodárskych sektorov a ovplyvnia bežný život miliónov Európanov.

Bližiaci sa koniec spaľovacích motorov, uhlíková daň, prechod na obnoviteľné zdroje energie i zmeny v regulácii sociálnych sietí sú kľúčové témy, ktorých vplyv pocíti každý človek. To všetko sú oblasti,

ktorým sa 15. februára 2022 venovala aj Hodnotiaca konferencia zahraničnej a európskej politiky SR.

Je to priestor na ktorom sa pravidelne stretávajú politici, diplomati a experti spolu s tými, ktorým zahraničná politika Slovenska nie je ľahostajná. Tohtoročný jubilejný 20. ročník bude hodnotiť špecifické obdobie presahujúce jeden rok, obdobie zmeny geopolitiky, vytvárania nového bezpečnostného a zahraničnopolitického prostredia, či globálne transformačné procesy.

Občania, máte slovo!

Európska únia sa snaží priblížiť k občanom – to je ambícia, o ktorej európski lídri a elity hovoria od vzniku európskych spoločenstiev. Naplnenie tohto cieľa stále uniká, ľudia často v prieskumoch uvádzajú, že európske dianie vnímajú ako cudzí proces, ktorému nerozumejú. Odráža sa to aj v nízkej účasti na eurovoľbách.

Zmeniť to chce projekt Konferencie o budúcnosti Európy, ktorý minulý rok vtiahol do debaty o budúcej podobe Európskej únie bežných občanov členských krajín vrátane Slovenska. Cez osobné stretnutia aj online platformy náhodne vybraní ľudia diskutujú o tom, čo by malo byť náplňou európskej politiky, aby naozaj splnila ich očakávania.

Finálne výsledky budú známe až v roku 2022, ale prvé občianske podnety

sa objavili už v minulom roku a priniesli zaujímavé zistenia. Nemalá časť verejnosti sa sťažuje na „diktát Bruselu,“ ale zároveň by si v konečnom dôsledku želala viac kompetencií pre EÚ.

Vychýlené chápanie tvorby európskej legislatívy a rozdelenia kompetencií medzi komunitárnou a národnou sférou sa odráža aj v mnohých návrhoch, ktoré občania prezentovali. Domáhali sa lepšej zdravotnej starostlivosti, alebo vyšších sociálnych štandardov, či dorovnania životnej úrovne medzi západnou a východnou časťou Únie.

Časť myšlienok z týchto návrhov sa však už začala realizovať, napríklad v podobe avizovaného budovania Európskej zdravotnej únie. Mala by slúžiť na spoločné riešenie zdravotných kríz a zabezpečiť lepšiu dostupnosť a cenovú výhodnosť zdravotníckych potrieb. Európsky parlament má tiež v roku 2022 hlasovať o európskej minimálnej mzde, ktorá síce neznamená jej zjednotenie vyjadrené v eurách, ale zabezpečí jej primeranosť a férovosť v každej členskej krajine.

Zaujímavé zistenia o vnímaní Európy jej občanmi vzišli aj z prieskumu slovenského ministerstva zahraničných vecí počas jeho letnej Roadshow. Najviac respondentov (41%) si želá zachovanie súčasnej úrovne kompetencií EÚ. Viac ako tretina (37%) by dala Bruselu viac právomocí a len necelá štvrtina (22%) sa operačný priestor EÚ zmenšil.

Konferencia o budúcnosti Európy však priniesla aj návrhy na rozvoj federálneho európskeho štátu. Túto myšlienku podporuje aj Nemecko spolu s Francúzskom, čo je zásadný tandem, ktorý môže potiahnuť európske smerovanie dopredu.

Pre malé štáty, ako je Slovensko, ktoré veľkú časť svojich verejných investícií re-

alizujú práve vďaka európskym zdrojom a sú ekonomicky závislé na obchode s európskymi partnermi, je posilňovanie európskeho projektu kľúčovou témou národnej prosperity i bezpečnosti.

Zelená revolúcia

Európska únia je tradične lídrom v témach súvisiacich so zelenou a trvalo udržateľnou ekonomikou. Preto Európska komisia prišla s balíkom Fitfor55, čo je súbor opatrení ktorými chce dosiahnuť svoj európsky cieľ uhlíkovej neutrality do roku 2050.

V praxi to znamená náročné rokovania o veľkom súbore legislatívnych zmien, ktoré by priniesli ústup od výroby spaľovacích motorov do roku 2035, revíziu smernice o obnoviteľných zdrojoch energie tak, aby tieto zdroje predstavovali 40% energetického mixu do roku 2030, či zavedenie uhlíkoveho cla, ktoré by zdaňovalo vybrané dovezené výrobky do Európy podľa ich emisnej náročnosti.

Na rokovacom stole je aj revízia systému na obchodovanie s emisnými kvótami (EU ETS) vrátane jeho rozšírenia na lodnú dopravu, budovy a zmeny pre regulácie v leteckej doprave. Cieľom je viac zaťažiť sektory, ktoré sa výrazne podieľajú na produkcii škodlivých plynov, ale doteraz sa vôbec alebo len minimálne zapájali

do snáh eliminovať negatívne dopady ich prevádzky na životné prostredie.

Pre európsky a špeciálne slovenský priemysel to bude veľkou výzvou. Mnohé energeticky náročné odvetvia budú stáť pred ťažkou úlohou prispôbiť svoju výrobu a energetickú spotrebu novým pravidlám. Nemenej náročný bude tento proces zelenej transformácie aj pre bežných obyvateľov.

Tlak na energeticky úsporné bývanie môže výraznejšie zasiahnuť najmä sociálne slabé vrstvy obyvateľstva, čo je špecifický problém Slovenska. Preto bude veľmi dôležité vytvorenie Sociálneho klimatického fondu, ktorý by mal zmierňovať sociálne dopady novej klimatickej politiky sumou viac ako 72 miliárd eur.

Giganti v hľadáčku

Európa čelí novým formám digitálnych útokov, šíreniu dezinformácií a fenoménu hybridných vojen. Snaha o ovládnutie protivníka sa v modernej dobe 21. storočia presunula zo zablatených zákopov do sterilného prostredia digitálnych platforiem a sociálnych sietí. Brusel chce reagovať na novú realitu novými nástrojmi.

Aj Slovensko je živnou pôdou aktérov, ktorí využívajú najmä sociálne siete na šírenie hoaxov a dezinformačných kampaní. Výrazne je to cítiť nielen v politickom boji ale aj pri téme vakcinácie. Európska komisia chce preto zásadne regulovať škodlivý obsah na internete, ktorý sa šíri najmä cez digitálnych gigantov ako je Facebook alebo Google.

Európski poslanci už majú v programe hlasovanie o Smernici o digitálnych službách, ktorá by mala pomôcť eliminovať negatívne komunikačné efekty sociálnych sietí. Ilegálny obsah, ako napríklad popieranie holokaustu, by sa malo automaticky sťahovať z verejného priestoru. Ťažšie sa bude hľadať riešenie na odstránenie škodlivého obsahu v podobe hoaxov a nenávisných prejavov.

Európa bude musieť hľadať delikátny mechanizmus na boj proti dezinformáciám, ktorý by na jednej strane nenabúraval slobodu prejavu a na druhej strane by dokázal efektívne čistiť priestor od lživých a manipulatívnych informácií, ktoré často smerujú k rozleptávaniu liberálnej demokracie.

Európska únia a Slovensko v nej majú za sebou extrémne náročný pandemický rok, ktorého následky budú ešte dlho zaťažovať mimoriadne polarizovanú verejnú mienku, vyčerpané zdravotné systémy a hrozivo nafúknutý verejný dlh. V krízach však zároveň vzniká priestor na reštart a vybudovanie novej kvality systémov.

Európa čelí novým hrozbám, pre ktoré tvorí novú obrannú stratégiu

Rastúce kybernetické hrozby, mocenské ambície Ruska, rôzne formy hybridnej vojny i pandémie a migračné tlaky sú novou podobou globálneho bezpečnostného rizika, na ktoré musia EÚ i NATO reagovať novými strategickými koncepciami.

Počas roka 2021 sa v rámci NATO viedla kľúčová debata o novom nastavení bezpečnostnej a obrannej koncepcie, ktorá bude zodpovedať zmenenej geopolitickej, technologickej a digitálnej realite 21. storočia. Výsledkom má byť Strategická koncepcia NATO 2030. Paralelne s týmto procesom sa v Európskej únii zintenzívnila debata o väčšej obrannej autonómii starého kontinentu a formovaní Strategického kompasu EÚ.

Obe témy boli dôležitými diskusnými bodmi počas 20. ročníka Hodnotiacej konferencie zahraničnej a európskej politiky SR, ktorá sa uskutočnila 15. februára 2022. Podujatie za účasti vrcholových predstaviteľov štátu, diplomatického zboru a zahra-

ničnopolitických expertov bude hodnotiť zmeny geopolitiky, vytvárania nového bezpečnostného a zahraničnopolitického prostredia, či globálne transformačné procesy.

Strategická koncepcia NATO

S rozvojom digitálnych technológií a nových komunikačných kanálov sa zásadne zmenilo globálne bezpečnostné prostredie. Vytvárať domnelých nepriateľov je stále častá neférová hra v politickej aréne, ale identifikovať konkrétneho útočníka operácie alebo dezinformačnej kampane, je často takmer nemožné.

Svet si v 20. storočí prežil konvenčnú i studenú vojnu a v 21. storočí sa boj o moc a zdroje v Európe presúva čoraz viac do podoby hybridnej vojny.

Mení sa aj mocenská rovnováha síl vo svete a Rusko, ktoré vyšlo zo studenej vojny 20. storočia po kolenách, agresívne naberá sebavedomie a rado by získalo späť stratené sféry vplyvu. Dožaduje sa politicko-vojenskej revízie v Európe, ktorá má pripomínať stav pred pádom železnej opony.

V tejto situácii Severoatlantická aliancia odštartovala práce na novej Strategickkej koncepcii NATO, ktorá by mala potvrdiť aktuálnosť jej základných princípov a tiež prísť s novými obrannými prvkami.

„Nová Strategická koncepcia NATO by mala priniesť inovatívne prístupy k čoraz

sofistikovanejším hrozbám, či už ide o obranu voči kybernetickým útokom, alebo zvyšovanie odolnosti spoločnosti voči hybridným a dezinformačným aktivitám cudzích štátov," vyhlásil slovenský šéf diplomacie Ivan Korčok minulý rok počas júnového summitu NATO.

Obrana a odolnosť

Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku zbierala názory bezpečnostných expertov na novú obrannú stratégiu aj v rámci projektu NATO 2030 – analýza vybraných problémov. Podľa Martina Sklenára, generálneho riaditeľa sekcie obrannej politiky ministerstva obrany, je pre Slovensko kľúčové, aby nová Strategická koncepcia NATO jasne potvrdila, že kolektívna obrana je jednou zo základných úloh organizácie. Je to jediná garancia bezpečnosti a stability pre malú krajinu, akou je Slovensko.

Dôležité bude tiež určiť, ako môže NATO pomôcť jeho členským krajinám pri budovaní odolnosti štátu a spoločnosti voči hybridným hrozbám. Práve koncept odolnosti, vďaka ktorej je štát schopný efektívne fungovať a plniť svoje povinnosti aj v krízových situáciách, je pre Slovensko veľkou výzvou. Potvrdil to už uplynulý pandemický rok a s možnou hrozbou vojenského konfliktu a následnej migračnej vlny z Ukrajiny sa táto schopnosť stane ešte naliehavejšou.

„Jedným z kľúčových prvkov stratégie NATO 2030 je oblasť nových technológií (EDTs) a snaha Aliancie o udržanie svojej technologickej prevahy," uviedla v projekte SFPA Barbora Hrozenská, riaditeľka (ad interim) Analytického útvaru ministerstva obrany. Práve budovanie špecifických spôsobilostí v oblastiach, akými sú napríklad kybernetická bezpečnosť, vesmírne

technológie, alebo umelá inteligencia, bude jedným z hlavných trendov rozvoja obrany v členských štátoch NATO v nasledujúcich rokoch.

Podľa B. Hrozenskej je kľúčová špecializácia na jednu, maximálne dve spôsobilosti, do ktorých by mala krajina intenzívnejšie investovať. „Pre Slovensko tak môže byť cestou napríklad zapájanie sa do kolektívnych projektov na podporu rozvoja EDTs s dvojitém využitím pre vojenský aj civilný sektor. Nástrojom podpory takejto spolupráce budú vznikajúci NATO Defence Innovation Accelerator (DIANA) a nadväzujúci Inovačný fond NATO (NIF)," dodala B. Hrozenská.

Európske líderstvo

V Európskej únii sa dlhodobo diskutuje o posilnení spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky, ale zatiaľ na tento posun chýbala politická vôľa. Ambíciu zmeniť to má koncept „strategickej autonómie," ktorý presadzuje najmä francúzsky prezident Emmanuel Macron a nahráva mu aj nová globálna bezpečnostná situácia.

Na jednej strane narastajú ultimatívne požiadavky Ruska rozhodovať o bezpečnostnej koncepcii východných členov NATO a na druhej strane je nesporný presun dôrazu americkej zahraničnej politiky z Európy do transpacifického priestoru.

O to viac sa očakáva, že zodpovednosť za európsku bezpečnosť prevezmú európski spojenci.

„Čelíme výzvam. Európa je v nebezpečenstve. Predtým, keď sme to hovorili, niektorí sa smiali – ale teraz sa smejú menej,“ uviedol šéf diplomacie EÚ Josep Borrell pred poslancami Európskeho parlamentu 25. januára 2022.

Upozornil najmä na vzrastajúce napätie s Ruskom a v tejto súvislosti zdôraznil význam iniciatívy Strategický kompas EÚ. Jeho úlohou je dať konkrétne kontúry ambícii dosiahnuť skutočnú obrannú autonómiu Únie, čo by sa malo realizovať najmä vytvorením jednotky spoločných síl rýchleho nasadenia v počte 5000 voja-

kov. Ich úlohou by boli operácie počas náhlych kríz.

Únia si v rámci Strategického kompasu EÚ chce zároveň definovať jasné politicko-strategické smerovanie, ktoré je nevyhnutné pri ťažkých vojensko-obranných rozhodnutiach. V tomto smere si však domácu úlohu budú musieť splniť aj členské štáty, ktorých zahranično-politické inklinácie nie sú vždy v zhode.

V prípade Slovenska je to úloha aj smerom dovnútra. Minulý rok ukázal, že ideologicky polarizovaná spoločnosť stráca zhodu na zahranično-politickom smerovaní krajiny, čo sa v prípade vážneho vojenského konfliktu v Európe môže ukázať ako osudové zlyhanie.

Koniec romantiky v globálnej politike. Súboj veľmocí o moc je späť

V čase stupňovania ruského tlaku na Ukrajinu a NATO sú západní spojenci postavení pred existenciálne problémy vlastnej obranyschopnosti a závislosti na dovoze strategických surovín. To všetko sú oblasti, ktorým sa 15. februára 2022 venovala aj Hodnotiacia konferencia zahraničnej a európskej politiky SR.

Tohtoročný jubilejný 20. ročník bude hodnotiť špecifické obdobie presahujúce jeden rok, obdobie zmeny geopolitiky, vytvárania nového bezpečnostného a zahraničnopolitického prostredia, či globálne transformačné procesy. Na súvisiace otázky odpovedal v rozhovore pre Zahraničnú politiku aj analytik a člen Správnej rady SFPA Karel Hirman.

Jednou z kľúčových tém Hodnotiacej konferencie zahraničnej politiky Slovenska bude zmena globálneho bezpečnostného prostredia. V čom spočíva podstata tejto zmeny?

Definitívne sa skončilo romantické obdobie globálnej politiky, ktoré trvalo od pádu Berlínskeho múru v roku 1989 do zhruba roku 2008, kedy vypukla veľká finančná kríza. Svetové dianie sa vtedy uberalo mierovou cestou, padli dva bloky, skončila sa Studená vojna a svet vyzeral z pohľadu západných demokracií veľmi perspektívne.

Teraz sme sa však vrátili naspäť do tradičnej éry geopolitických záujmov

veľkých hráčov, ktoré sú dané rôznymi historickými a geografickými faktormi a mocenskými záujmami. Dá sa povedať, že sme naspäť v období globálneho súperenia veľmocí a mocenských bezpečnostných blokov, ktoré budú určovať bezpečnostný vývoj.

Prejavuje sa to viacerými spôsobmi – invázia Ruska do Gruzínska a na Ukrajinu, zmena pohľadu Pekingu, Erdoganov odklon od Atatürkových svetských princípov smerom k viac moslimským a postavenie Turecka ako regionálna veľmoc, ale aj Brexit či nedávna Trumpova administratíva v Spojených štátoch.

Vidíme, že dve kľúčové mocnosti s jadrovým arsenálom a kreslom stáleho člena BR OSN – Rusko a Čína – vzňasajú nielen svoje globálne bezpečnostno-mocenské záujmy, ale čo je pre svetovú stabilitu oveľa horšie, prejavujú čoraz agresívnejšie územné nároky voči svojim susedom.

Bol rok 2021 niečím z hľadiska zmeny globálneho bezpečnostného prostredia špecifický?

Minulý rok potvrdil trendy, o ktorých som hovoril. Vidíme Čínu, ktorá sa stala agresívnejšia vo vzťahu k svojmu prostrediu. Zvalcovala Hongkong, ktorý už prakticky nie je samostatnou entitou a všetky pozitívne pozostatky britského kolonializmu a demokracie sú zničené.

Zároveň je čoraz viac agresívna voči Taiwanu.

Popri tom sledujeme zvýšenie napätia na rusko-ukrajinskej hranici, čo je ďalší prejav ruskej ambície stať sa regionálnou veľmocou, ktorá poprie výsledky rozpadu Sovietskeho zväzu.

Na druhej strane je tu však nevládnutý odchod Spojených štátov a NATO z Afganistanu, pričom „nevládnutý» je pomerne jemný výraz. Je vidieť aj bezpečnostná a ekonomická slabosť Európskej únie, ktorá sa prejavuje napríklad aj teraz vo vzťahu k energetickým surovinám a osobitne k plynu.

Európska únia je skutočne rozdrobená v zahraničnej politike a môže byť vnímaná ako slabý súper. Ide o jeden z faktorov, ktorý pomáha Rusku nadobúdať čoraz väčšie sebavedomie a stupňovať svoje revizionistické požiadavky?

Áno, pretože to je prirodzený jav. Čím je regionálny súper slabší, tým je ten druhý agresívnejší a sebavedomejší. Ruská mocenská elita otvorene hovorí o úpadku západnej spoločnosti – nazýva nás „Gayropa“, teda pojmom, ktorý pozostáva zo slov „gay“ a „Európa“. V bezpečnostnej oblasti nás považujú za veľmi slabých, ak nie nulových a hlavným protihráčom sú pre nich naďalej Spojené štáty. Lenže administratívu Joea Bidena považuje Kreml po nevládnutom odchode z Afganistanu takisto za slabú a málo akcieschopnú.

Má potenciál meniť sa to iniciatívami, ktoré sa začali minulý rok? Myslím tým napríklad práce na Strategickom kompasе EÚ, ktorý by mal oživiť myšlienku spoločnej obrany a vytvoriť jednotky rýchleho nasadenia. Aj francúzsky prezident Emmanuel Macron sa intenzívne

snaží, aby sa Európa vzchopila v bezpečnostnej a obrannej politike.

Áno, prezident Macron sa sice snaží, ale otázkou je, nakoľko je toto snaženie dlhodobé a nakoľko je dané prezidentskými voľbami, ktoré naňho tento rok čakajú vo Francúzsku. Je teda ťažké odhadnúť, nakoľko to je len predvolebná agenda a nakoľko strategická. Tento proces sa ne-našartuje a nenadobudne určitý koncept bez toho, aby sa zmenila politika v Berlíne. Myslím tým jeho nazeranie na postavenie Nemecka v rámci Európskej únie a jej bezpečnostných zahranično-politických vzťahov navonok. Pokiaľ bude Berlín naďalej zastávať súčasnú pozíciu, o silnejšej bezpečnostnej politike ani nemá zmysel diskutovať.

Nemecko sa snaží intenzívne sa nezapájať do zahranično-politických obranných stratégií, ktoré by mohli byť vnímané ako agresívne, z historických dôvodov. Je možné, že sa niekedy dostane do bodu, keď tento historický blok prekoná?

Presne takto to Berlín odôvodňuje a mnohí to takto vidia. Realita je však v mnohom úplne iná, čoho príkladom je energetická politika a toľko omieľaný plynovod Nord Stream 2. To, čo sa teraz deje vo vzťahu k ukrajinskej politike, z hľadiska Nemecka pripomína staré postupy z prvej

polovice 20. storočia – ochotu istej časti berlinských elit dohodnúť sa s Moskvou na prerozdelení vplyvu, ktorý leží medzi nimi, teda nášho priestoru.

Tieto veci však viedli k dvom globálnym konfliktom. Je to trochu paradoxné. Na jednej strane presne tá časť elit okolo sociálnych demokratov a niektorých predstaviteľov CDU-CSU hovorí, že Nemecko by sa nemalo príliš angažovať práve vzhľadom na hriechy v minulosti. Na strane druhej u tých istých vidíme jasné príznaky pokusov postupovať v tých istých intenciách, ktoré v prvej polovici 20. storočia viedli ku katastrofálnym následkom. Zo strany Berlína je to z môjho pohľadu tak trochu schizofrenické.

Čo na tom mení skutočnosť, že nemecký kancelár Olaf Scholz vyhlásil, že ak by Rusko naozaj napadlo Ukrajinu, pozastavil by plynovod Nord Stream 2, ktorý ani nebol spustený do prevádzky?

Toto vyjadrenie kancelára sa môže stať precedensom, ak sa potvrdí v ďalších dňoch a týždňoch. Budeme sledovať, či je tento postoj trvácny, alebo či išlo len o politickú reakciu a snahu o zníženie tlaku na Nemecko, pretože ten stúpal nielen zo strany Spojených štátov, ale aj mnohých ďalších krajín Európskej únie. Nemecko sa dostávalo do naozaj prekérnej situácie

vzhľadom na to, akú politiku zastávalo voči ukrajinskej kríze.

Sme na začiatku roka 2022 a reálne sa hovorí, že na ukrajinsko-ruských hraniciach hrozí riziko ostrého konfliktu. Do akej miery je scenár ruského vpádu na Ukrajinu reálny a do akej miery ide len o žolíka, ktorý si Moskva vytvorila, aby ho mohla vložiť do hry vyjednávania so Západom s cieľom dosiahnuť svoje požiadavky?

Ostrý konflikt medzi Ruskom a Ukrajinou prebieha už od februára 2014 od anexie Krymu a východného Donbasu, keď takzvaní „zelení mužíčkovia“ alebo „ruskí dovolenkári“ obsadili územia a Kyjev nad nimi stratil kontrolu.

Hovorme o tom, že sa chystá nová masívna ruská ofenzíva. Experti hovoria, že táto téma je relevantná. Počas celého roka 2021 prebiehajú pohyby vojsk, a to nielen na území pri Ukrajine, ale dokonca aj v prostredí ďalekého východu, odkiaľ sa presúvajú smerom k hranici. To všetko nasvedčuje tomu, že ide o reálnu možnosť, ktorú prezident Putin zvažuje.

Po dvoch ofenzívach ruskej armády vo východnom Donbase na Ilovajsk a Debalcevo začiatkom roka 2015 bol vtedajší ukrajinský prezident Porošenko nútený podpísať Minsk II. Podmienky tejto dohody boli naformulované tak, že by znamenali, že by Kyjev stratil významnú autonómiu vo svojom rozhodovaní a de facto by sa znemožnili ukrajinské integračné snahy nielen do NATO, ale najmä plnenie asociatívnej dohody s EÚ.

Možnosť opakovania tohto scenára je na stole, lebo režim prezidenta Putina naplnenie Minsku II nedosiahol. Ak teda chce dosiahnuť svoj dlhodobý strategický cieľ, ktorým je práve eliminovanie

integračných snáh Ukrajiny do EÚ a NATO a nedarí sa mu to politicko-diplomaticky, dá sa očakávať použitie sily.

Je možné, že opäť budeme vidieť, ako na Ukrajinu napochodujú neoznačení „zelení mužíčkovia“ s ruskou výzbrojou?

Takýto podobný scenár sa môže zopakovať. Z Východného Donbasu sa začnú posúvať smerom ďalej na Ukrajinu oddiely oficiálne neoznačených vojakov, „dovolenkárov“, alebo „zelených mužíčkov“, teda neoznačených vojakov a Kremeľ bude oficiálne tvrdiť, že to nie sú naši vojaci, ale nejakí bojovníci z východného Donbasu.

Bude podstatné, či vtedy uzná Západ, na čele s Nemeckom, že ide o reálnu ozbrojenú agresívnu akciu regulárnej ruskej armády. Myslím, že potom máme len možnosť tvrdých a veľmi cielených ekonomických sankcií, ktoré by podlomili ekonomickú stabilitu Ruska, čo by bohužiaľ pocítili všetci Rusi, vrátane elity.

Do toho musia patriť aj sankcie proti spomínanému Nordstream II a masívna podpora obranyschopnosti Ukrajiny. Nemalo by ísť o vyslanie vojakov, ale o poskytnutie vojenskej pomoci, zbrojných materiálov a podobne, aby sa Ukrajinci mohli účinne brániť. Napokon sem patrí aj posilnenie obrany východného krídla NATO vrátane územia Slovenska.

Rusko by však na tvrdé ekonomické sankcie mohlo reagovať recipročne, čo by mohlo byť veľmi bolestivé aj pre Európu, ak by sa napríklad privrel kohútik s plynom.

Energetika je skutočne najcitlivejšia, pretože to je jediná oblasť kde vlastne máme nejakú partnerskú spoluprácu s Ruskom. Sú to kľúčové komodity v podobe plynu, ropy a jadrového paliva. Ak

sa bavíme o zemnom plyne, tak zhruba 40 percent našej spotreby v EÚ pochádza z Ruska. Na druhej strane Rusi majú viac ako 70 percent príjmov z exportu plynu od európskych spotrebiteľov, takže fungujúci obchod je aj v ich záujme.

Je tu ale jeden nový a zásadný faktor. Európa oficiálne odchádza od fosilných palív a to vytvára konfliktnú situáciu s ruskými dodávateľmi energetických surovín. Európska zelená transformácia bude Rusom prinášať miliardové straty. Málokto si v Európe dnes uvedomuje, že táto skutočnosť nám komplikuje vzťahy nielen s Ruskom ale aj s inými dodávateľmi energetických komodít.

Snaha o zelenú revolúciu nás v konečnom dôsledku má zbaviť energetickej závislosti na Rusku a posilniť Európsku bezpečnosť a autonómiu. Do akej miery a kedy sa to Európe môže podariť?

Tu nejde len o energetickú závislosť od Ruska, tu ide o celkovú závislosť EÚ od importov kľúčových energetických komodít.

Rusko je však aktuálne problémový partner.

Možno aktuálne je to tak, kvôli ukrajinskej kríze, ale nezabudnime, že v 70. rokoch bol pre vtedajšiu západnú Európu problém dodávky ropy z Perzského zálivu

a môže sa to kedykoľvek zopakovať, ak vypukne kríza okolo Iránu. Toto je naša najväčšia slabina a náš najväčší problém, nielen bezpečnostný ale aj ekonomický – závislosť od dovozu.

Druhá strana mince sú klimaticko-ekologické dôvody. Musíme si jednoducho uvedomiť, že sme vstúpili do veľmi citlivého prechodného obdobia, sme na začiatku konca fosilnej éry a toto obdobie bude veľmi turbulentné nielen z pohľadu

cien a rôznych udalostí, ale aj z medzinárodno-bezpečnostného hľadiska.

Bohužiaľ, obávam sa, že aktuálne rýchlejšie obmedzujeme používanie fosilných palív, ako nám reálne narastá podiel obnoviteľných zdrojov a hlavne technológií, ktoré nám umožnia ten prechod rozumným spôsobom zvládnuť. Toto je naša slabina, ktorú celkom logicky budú chcieť využiť naši dodávatelia surovín, samozrejme vrátane Ruska.

Zahraničná politika je v informačnej búrke

Mimoriadna situácia na Ukrajine, strata spoločenského konsenzu o zahranično-politickej orientácii Slovenska a hľadanie nového komunikačného prístupu k verejnosti dominovali 20. ročníku Hodnotiacej konferencie zahraničnej politiky SR.

Jubilejný ročník Hodnotiacej konferencie zahraničnej politiky SR sa príznačne konal v zriedkavej chvíli, keď sa na titulky médií dostala zahranično-politická téma. Situácia na Ukrajine a napätie vo vzťahoch medzi Západom a Ruskom podnietili vysoký záujem nielen odborníkov ale aj širokej verejnosti. Zároveň sa vybičovaná medzinárodná situácia stala vhodným objektom dezinformačnej scény, ktorá začala intenzívne šíriť proruský naratív namierený proti NATO, USA i EÚ.

Napätá atmosféra negatívne ovplyvňovala aj spôsob, akým verejnosť vnímala proces prijímania obrannej zmluvy s USA, ktorú napokon parlament schválil a prezidentka republiky ratifikovala. Zuzana Čaputová reflektovala zložité rozpoloženie slovenskej verejnosti aj vo svojom vystúpení na konferencii.

„Slovensko je zranenou krajinou. Prežili sme tri vlny pandémie, zomreli tisíce ľudí, mnohí žijú v chudobe, trápi ich zdražovanie potravín a energií. Naša spoločnosť je tým všetkým vyčerpaná a zrazu tu máme aj obavy z novej vojny.“

Podľa prezidentky je zahranično-politická situácia v súvislosti s ukrajinsko-ruským konfliktom mimoriadna a má ďalekosiahle dosahy na celú Európu. „Rusko

si zhromažďovaním vojsk na ukrajinských hraniciach vynucuje diskusiu o vymedzení sfér vplyvu v Európe. Akceptovať jeho požiadavky by bol omyl. Týkajú sa totiž aj nás a nášho práva slobodne si vybrať, kam chceme ako krajina patriť,“ dodala Zuzana Čaputová. Konferencia sa konala v čase pred ruskou vojenskou inváziou na Ukrajinu.

Informačná búrka

Podľa hlavy štátu je Slovensko v „informačnej búrke“ a musí sa brániť. Éra digitálnych technológií a sociálnych sietí poskytuje ideálne podmienky pre vedenie hybridných vojen, ktorých súčasťou je aj silná dezinformačná kampaň. Slovensko sa stalo živnou pôdou rôznych dezinformácií, politikov a mediálne známych osôb, ktoré využívajú mix dezinterpretácií, poloprávd a čistých neznámych na manipuláciu verejnej mienky a šírenie strachu.

„Pre dezinfoscénu sú veľmi zaujímavé bezpečnostné otázky týkajúce sa NATO a Ruska. Po okupácii Krymu sa doslova

zo dňa na deň mnohé webstránky preorientovali a začali šíriť prokremetské zvesty a konšpirácie," uviedla Katarína Klingová z organizácie Globsec.

Tie isté zdroje pokračujú v intenzívnom ovplyvňovaní verejnej mienky aj dnes. Pre oficiálnu komunikačnú líniu vlády, analytikov a mainstreamových médií to nie je férový boj. Len ťažko možno argumentovať faktami a komplikovanými súvislosťami, ak súper využíva jednoduché lži a emócie. Zmenu komunikačného vzorca vníma aj Alexander Duleba z SFPA.

„Názory na zahranično-politické témy boli polarizované aj v 90. rokoch. Ale vtedy sme sa bavili racionálne. Dnes je to iné, argumenty ustúpili a namiesto toho prevláda spochybňovanie oponentov a vyvolávanie emócií," uviedol Alexander Duleba.

Výsledok je ten, že v slovenskej spoločnosti narastá proruský sentiment a stráca sa afinita k Západu. Podľa diskutujúcich hostí na konferencii je alarmujúci aj prieskum, podľa ktorého takmer polovica ľudí na Slovensku viní z rusko-ukrajinského napätia USA a nie Rusko.

Podľa premiéra Eduarda Hegera je to výsledkom toho, že sme si „nedostatočne vážili naše členstvo v NATO a EÚ, pričom sme podcenili komunikáciu." Počas svojho vystúpenia na konferencii vyčítal bývalým špičkám štátu, že sa v snahe o získanie politických bodov pridali na stranu dezinfoscény a „chcú Slovensko vrátiť do obdobia mečiarizmu, keď bolo čiernou dierou Európy."

Sme na križovatke

Práve stratu zahranično-politického konsenzu, ktorá na Slovensku ako-tak pretrvávala od roku 1998, vnímali účastníci konferencie ako najväčšiu hrozbu a zároveň výzvu do budúcnosti. „Slovensko sa ocitlo

na križovatke. Je to situácia, o ktorej sme si donedávna ani nevedeli predstaviť, že môže opäť nastať," vyhlásil premiér Heger.

Podľa ministra zahraničných vecí Ivana Korčoka na Slovensku padli všetky tabu a časť politickej scény sa neštíti spochybňovať aj otázky, na ktorých stojí bezpečnosť krajiny. „Zažívame horúcu diskusiu podobne, ako sme ju zažívali v 90. rokoch. Vtedy išlo o to, či sa staneme súčasťou Západu a jeho inštitúcií. Dnes ide o to, či zostaneme súčasťou týchto štruktúr len formálne, alebo aj politicky a mentálne," uviedol Ivan Korčok.

Náročným obdobím prechádza aj Európska únia, ktorá sa snaží vysporiadať so svojim rozporuplným postavením na globálnej scéne. Na jednej strane je svetovou normotvornou veľmocou, ktorá udáva tón pre štandardy v oblasti ochrany klímy, osobných údajov, či hospodárskej súťaži. Na druhej strane je ako celok len málo rešpektovaným hráčom v otázkach medzinárodnej bezpečnostnej a zahraničnej politiky. Otázka väčšej akcieschopnosti a jednoty zostáva stále nevyriešenou.

„Európskej únii chýba veľký príbeh, kam chce smerovať. Často sa uchýľuje k čiarkovým riešeniam, ale tie celkové jej unikajú. Je to vidieť napríklad na prístupe k migračnej a azylovej politike, alebo bankovej únii," uviedol Radovan Geist z portálu Euractiv.sk.

Problém globálneho zaostávania EÚ vidí ako problém aj šéf slovenskej diplomacie. „EU je stále jedna z najväčších ekonomík sveta a najväčší donor, ale hlas EÚ je počuť čoraz menej. Preto potrebujeme konsolidáciu Únie, teda vysporiadať sa s mnohými zdenenými vecami, ktoré treba dokončiť a na to je dobrou príležitosťou aj Konferencia o budúcnosti Európy,“ dodal Ivan Korčok.

